

YOLLAR DÖNÜŞE GİDER

NURULLAH
GENÇ

Bahar mutluluktur.

Pinaduz köyünün ezici mahrumiyetlerine rağmen, mutlulukla gelmişti bahar. Yine çiçekler, yine börtü böcek, yine hayatın bozkırda nefes alıp veren binbir esrarı.

Rengârenk bir tabiat manzarası olurdu bahar Pinaduz köyünde. Her çiçek, Bekir'in gönlünde yeri doldurulamayan izler bırakırdı. Çiçekleri çok sever, onlara bakar, onlarla konuşurdu. Böylesine tutkundu kâinata ve onun güzelliklerine. Yemyeşil çayırlar, altın sarısı tarlalar rüzgâr estikçe âheste âheste dalgalanır ve ruhunda hoş bir esinti meydana getirirdi. Soğuk sulu gözeler, yanık tenli çobanları beklerdi gün boyu. Onların alev alev yanan yüreklerini ferahlatır, içlerine su serperdi.

Vurdumduymazdı zaman; akardı alabildiğine, hız kesmeden, eyvallah demeden.

Gün gelecek güneşin yakıcı kolları arzı sımsıkı saracak ve kirli sarıya bürünecekti toprak. Yeşil olan ne varsa kuruyacaktı ve üşümeye başlayacaktı gecenin sırtı. Bulutlar, buz tutan birer pamuk döşek gibi serileceklerdi gökyüzüne. Bir ucundan diğer ucuna donduracaklardı gökyüzünü. Rüzgâr karla kapatırken evlerin yollarını, iki kelimenin ezgisi dolaşacaktı Pinaduz köyünün sokaklarında:

Bahar mutluluktur.

Bir kâbus muydu bu? Umudun ve umutsuzluğun günleri beraberinde sürüklediği bitmeyen bir kâbus!

Umudu kendisine yakıştıyordu, ama ya umutsuzluk? Nadiren de olsa, ortada hiçbir sebep yokken umutsuzluğa kapılması neyin işaretiydi? İçinde bir yük vardı ama ne olduğuna bilmiyordu. Ruhunda bir daralma hissediyordu ama bunun sebebine dair hiçbir fikri yoktu.

Böylesine iç açıcı olmayan düşüncelerin pençesinde kıvrılırken, bembeyaz bir örtüyle kaplı Aşağı Pasin Ovası'na, onu iki yönlü saran ve yer yer karartılarla dolu irili ufaklı dağ silsilesine takıldı gözleri. İnsanın içini ürpertiyle dolduran bir görüntüsü vardı dağların.

Hava kapalıydı, soğuk ve sessizdi. Kısa bir süre içinde varını yoğunu ortaya dökecekmiş gibi esrarlıydı. Hafif bir rüzgâr esiyordu. Hafif ama yakıcı. İçe işleyen. Yakasına sarılıp bir daha gitmeyen. Tutucu, yapışkan bir rüzgâr.

Bulutları, gönlüne çekilmiş siyah bir perde gibi hissediyordu. Biliyordu ki:

Her zaman böyle değildi Bekir. Bugün daha bir başkaydı nedense. Duruşu, bakışı hüzünlü, sessizliği dokunaklıydı. Bazen saniyeler boyu bir noktaya bakmakta, bu bir noktada ruhunun çırpınışlarını seyretmekteydi. Gözleri kendiliğinden

büzülüyor, yavaşça kapanıyordu göz kapakları. Uyayacakmış gibi bir görüntüsü vardı ama uykusuzdu. Nedenini bir türlü anlayamadığı, yüreğini oylum oylum kemiren melun bir can sıkıntısı yakasına yapışmış, bütün benliğini örseliyordu.

Ve yine biliyordu ki:

Bekir üzüntüye, kara kara düşünmeye aşına olmayan biriydi. Tedbiri eksik etmeyen, takdire boyun eğendi. Daha on sekizinde bir civan olmasına rağmen hayatı kavramaya çalışsan; gecenin ve gündüzün, sevginin ve nefretin, ölümün ve ebediyetin esrarını anlamaya gayret edendi.

Öyle ise neydi bu? Elinde olmadan neden darağacında hissediyordu kendisini!

“Rabbim,” dedi içinden. “Ey Kâinatın yaratıcısı Rabbim! Kalbime ferahlık, ruhuma genişlik ver! Beni bu baş belası, bu günlerdir içimi oyan sıkıntıdan kurtar! Bütün fenalıklardan koru! Rabbim; sen en büyüksün!..”

Gözleri bir yay çizerek Aşağı Pasin Ovası’ndan ve dağlardan ayrılıp Pinaduz Köyü’nün eteğine kurulduğu Ziyaret Dağı’nın sağ tarafındaki uçuruma ilişti. Heybetli kayalar arasında yükselen iki uzun çam ağacının yeşil yapraklarında gezindi kısa bir süre. Sonra ani bir kaymayla ağaçlardan sıyrılarak bulutlara tırmandı. Kavisler çizerek yavaş yavaş ufuklara yöneldi. Tekrar uçuruma döndü ve o iki çam ağacına sabitlenip kaldı gözleri.

Buz tutmuş bir taş kopardı yerden. Karşısındaki duvara fırlattı. Duvardaki sıcacık yuvasının girişinde arada bir öten serçe panik içinde havalandı. Onun, kanatlarını cırparak boşlukta şaşkın şaşkın dönüp durması ve son çare olarak yuvasına sığınması dikkatini çekti Bekir’in. “Neden böyle aniden

öfkeleniyorum? Eve gidip biraz uyuyarak bu korkunç can sıkıntısından kurtulabilirim belki!” diye geçirdi içinden.

Hava ne yağıyor ne de açıyordu.

Çömeldiği ahır duvarının dibinden çevik bir hareketle kalktı. Eve doğru yürüdü. İçeri girdiğinde, alaca renkli ev kedisi ayaklarına dolaşarak koşar adım yatak odasına gitti. Ortalık sessizdi. Misafir odasında, girişte solda kalan yatağa besmele çekip uzandı. Karşısındaki duvara asılı Kur’an-ı Kerim’i görünce tuhaf bir duygu saplandı kalbine. Hemen toparlandı ve oradan ayrıldı.

Yatak odasında, yerdeki iki minderi birleştirerek sırtüstü uzandı. Anasının mor ehramını çaktı üzerine. Sol kolunun dışa doğru yan tarafı seçiyordu. Bunun neye işaret olabileceğini düşündü bir süre. Birkaç dakika içinde uyuya kaldı.

Odanın penceresinde şöyle bir görünüp kayboldu güneş. Alaca kedi gelip Bekir’in yanına çöktü, pençelerini kıvrarak altına aldı ve gözlerini yumdu...

“Ben Rus Çarı Nikolay; Osmanlı ülkesi benimdir! Bütün Müslümanlar esirimdir!..”

Tanımadığı bir yerdi burası. Karşısında yüce bir dağ. Çirkin ve heybetli bir adam dikilmişti dağın başında. Art arda sıraladığı sözlerin her harfi zehirli birer diken olup kalbine işliyordu. Kulaklarının zarı yırtılacaktı neredeyse. Şiddetli bir kin bürümüştü gözlerini. Dağa doğru yürümeye başladı. Zorlukla attı adımlarını. Yürüdükçe toprağa saplandı. Ama hiçbir yılgınlık yoktu dünyasında. Titreyerek de olsa, yara yara ilerledi toprağı. Kan ter içinde kaldı adım adım. Dağ habire büyüyordu önünde. Adam habire büyüyordu. Düşmedi. İlerledi adım adım.

O yaklařtıķça dağ uzaklaşıyordu.

İri iri açıldı gözleri. Nefesi daraldı ve atlarcasına vurdu yüreği. Burun delikleri Őiřti, kırmızı birer elmaya döndü yanakları.

irkin adam büyümüş, dağ kadar olmuştu artık. Sol elini Bekir'e doğru uzatarak bir Şeyler söylüyordu. Parmaklarını gözlerine sokmak için uzatınca, korkuyla sarsıldı Bekir. G z-bebeklerine girmeden, sivri ve kanlı parmakları öfkeyle yakaladı. Őiddetle arkaya savurdu. Ok gibi fırlayıp uçtu adam. Uçarken küçülüp kaybolmuştu.

Gözlerini yumup derinden bir nefes aldı Bekir.  ylece kaldı bir süre. Terden sırsıklam olmuştu ve yarı yarıya toprağa gömülmüştü. Duyduğu bir sesle uyandı. Gözlerini atığında, Őařırdı. Ama mutlu bir Őařkınlıktı bu. Çünkü her Şey bambaşkaydı aslında ve g rd ğu bir rüyadan ibaretti. Gözleri ışıl ışıl parlayan alaca kedi atıldı kuağına bir anda. Gülümseyerek baktı kediye Bekir. Başını kollarına sürerek miyavladı kedi.

Gülsüm Ana'nın, ruhunu büyüleyen, Őefkat dolu sesiyle uyanmıştı:

“Bekir, bir yerin mi ağrıyor kuzum?”

Yatakta dimdik doğrurken, alaca kedi fırlayıp gitti. Kedinin arkasından Şöyle bir bakan Bekir.

“İyiyim anacığım,” dedi. Gözlerini ovdu.

“Uyurken o yana, bu yana dönüyor, dişlerini gırcırdatıyordun. Yoksa hasta mısın, diye korktum.”

“Rüya görüyordum!”

“Hayrola! Neydi r yan?”

“Hayır içinde olasın canım anam.”

Gördüğü rüyayı teferruatıyla anlattı Bekir. Heyecanı gözlerinden okunuyordu. Olağanüstü bir şeyler olacaktı gibi bir hissiyat uyandırdı anasında. Gülsüm Ana biraz düşündü; belirgin bir hüznün dalgası kapladı yüzünü. Gözbebekleri endişeyle oynadı yuvalarında. Sağına soluna bakınır gibi yaptı. Rüyadan tedirgin olduğu her halinden belliydi.

“Allah Rusların gölgesini bile bize göstermesin yavrurum,” dedi iniltille.

“Babana anlat! Bilirsin; o rüyaları iyi tabir eder.”

Yerinden kalktı Bekir. “Allah’ım, iyi ki rüyaymış!” diye geçirdi içinden. Hafifçe terlemişti. Vücudunu saran ürpertiyle birlikte endişeli ve şaşkındı. Anlamı ne olabilirdi şimdiye değin görmediği böyle bir rüyanın? Nikolay da kimdi? Şu andaki Rus Çarı mı yoksa? Babasına, köyde herkesin çağırdığı şekliyle Ali Bey’e sormalıydı. O bilebilirdi belki de.

Hafif kırmızıya çalan dolgun yanaklarını, zarif burnunu, geniş ve gün yakmış alnını ovdu. Omuzlarını aşağı, yukarı oynattı. Zeytin gözlerini, başının ağrısını atmak istercesine birkaç defa büzdü. İnce, pembe dudaklarının çevrelediği ağız kıpırdadı:

“Rabbim; sen hayra tebdil eyle!”

Buğday rengi yüzünü sıvazladıktan sonra, başındaki beyaz takkeyi yana iterek simsiyah sık saçlarını parmaklarıyla taradı. Çevik bir hareketle kapıyı açtı ve biraz eğilerek odaya çıktı. Boyu bir metre doksan santim, ağırlığı seksen beş kilo civarında olmasına rağmen, gayet rahat ve hızlı hareket edebiliyordu.

Başının ağrısı ağır bir örtü gibi çökmüştü omuzlarına. Bir hafta kadar önce, Asiye Teyze'sinin Ruslar hakkında söylediklerini düşündü:

“Ruslar gittikleri yerlerde taş üstünde taş koymazlarmış, kadınlara kızlara zarar verirlermiş, erkekleri toplayıp götürerek ömür boyu köle olarak çalıştırmışlar! Gidenlerden çok az dönen olurmuş. Onlar gelmeden önce köyün güzel kadınlarının ve kızlarının yüzünü çirkinleştirmek gerekiyormuş. Bunun için kil, kül, çamur kullanılmalıymış. Daha neler neler!..”

O korkunç ses yeniden ve aynı ürperten haliyle kulaklarında yankılandı:

“Ben Rus Çarı Nikolay; Osmanlı ülkesi benimdir, bütün Müslümanlar esirimdir!..”

Öfkeyle sıktı yumruklarını. Adam ve sanki karşısında idi ve ona cevap vermesi gerekiyordu. “Bedenlerimizi çiğnemedikçe, vatanımızı elimizden alamazlar! Biz ölmedikçe, topraklarımızda yaşayamazsınız!” dedi, şırıltıyla akıp duran çeşmeye bakarken. Geniş omuzları kıpırdamadan yürüyordu. Üzerinde kalın boz bir ceket, siyah bir şalvar, başında beyaz bir takke, ayaklarında çarıklar bulunan bu yağız delikanlı, suyu dış donduran çeşmede elini yüzünü yıkadı. Uykusu tamamen kaçtı. Kenarları işlemeli mendiliyle kurulandı. Babasını bulmak için sokak aralarına daldı. Rüyasını ona da anlatacak, neye işaret olduğunu soracaktı. Bir yandan yürürken, diğer yandan “Bugün perşembe, akşam namazından sonra anama Yasin okumam gerekiyor!” diye düşünüyordu. Öyle ya: Kur'an okumayı öğrendiğinden beri her perşembe akşamı anasına Yasin okuyordu. Hem de o içe işleyen, o yanık sesiy-

le. Bugün perşembe olduğuna göre. Hem nasıl olsa ezbere biliyordu. Bir başladı mıydı, kısa sürede okuyup bitirirdi zaten.

Çerkez lakabıyla anılan amcası Yusuf'un evinin önünden geçerken, bu sefer de köy kadınlarının zaman zaman kendisi hakkında konuştuklarını düşünmeye başladı: "Tıpkı Yusuf Amcama benziyormuşum. Onun gibi yakışıklı, onun gibi güzelmişim. Aslında bana da Çerkez demeliymişler. Çerkezler güzel olurmuş. Yürüyüşüm Hasan Amcamı, gülüşüm Hüseyin Amcamı, hatırlatıyormuş. Kızdığımdaya ise, Ömer Amcam gibi burnumdan soluyormuşum. İlle de her hareketimi bir başkasına benzetecekler! Kadınlar işte! Çeneleri hızlı çalışıyor onların. Yok utangaçmışım, yok güzel olduğum söylenince, kızarıyor, hemen oradan ayrılıyormuşum. Ne yapayım yani? Haklısınız; ben çok güzelim mi diyeyim? Doğru: birinin burnu kanasa, yardımına koşuyorum. Birinin acı çektiğini öğrensem, yüreğim acıyla burkuluyor. Düşkünlere, darda kalmışlara yardım etmekten sevinç duyuyorum. Ama bütün bunları her önünüze gelene söylemeseniz, olmaz mı?"

Yeni yeni terleyen bıyıklarını ve sakalını sıvazladı. Aynı dalgınlıkla sokak aralarında yürümeye devam etti.

Yaklaşık 40 kilometre uzağında bulunduğu Erzurum'un Pasinler ilçesine bağlı ve Aras Nehri'nin on beş kilometre kadar güneyinde olan Pinaduz köyü bağrına kurulmuştu Ziyaret Dağı'nın. Güneye doğru sağ yanında bir uçurum; uçurumda iki çam ağacı. Çocuklar çam ağaçlarını göstererek "hangisi erkek, hangisi dişi?" diye sorarlardı bazen.

Pinaduz köyünün evleri de tıpkı diğer köylerin evleri gibi taş duvarlı, toprak damlıydı. Kara, tipiye, fırtınaya yağmura... karşı amansız bir mücadele veren bu evlerin sağında so-

lunda ahır, samanlık, tandır evi gibi yapılar vardı. Sokaklar ya tozlu, çamurlu, ya da donmuş olurdu çoğunlukla. Köyün altındaki Şorpınar Çeşmesi daima şırlar dururdu...

Köydeki dört sülaleden biri olan Dervişoğullarının Kerim'den, babası Ali Bey'in köyün bitişiğindeki Paço Tepesi'nde olduğunu öğrendi. O tarafa yürüdü. Etrafı seyrederken buldu babasını. Bekir'inki gibi siyah bir şalvar giyinmişti Ali Bey. Bekir'den daha uzun ve iri yarıydı. Ak saçlı, ak sakallıydı. Elâ gözleri gizli bir inanmışlığın, anlamlı bir tevekkülün izlerini taşıyordu. Şakak kemikleri belirgindi. Kırışık ve hafif çukur olan yanaklarında mavi damarlar göze çarpıyordu. Alnı açık, kulakları zarifti. Buğday rengi yüzünde, henüz Bekir'de bulunmayan bir olgunluk ifadesi vardı. Bekir, vücut yapısı yönüyle babasına çok benziyordu. Selam verip yanında durdu.

“Aleykümselam, bir şey mi oldu Bekir?”

Bekir gülümsedi. Simsiyah kaşları yay gibi gerildi. Babasını görmek her daim onda hoş bir güven duygusu meydana getirirdi. Yine aynı duyguyla doldu içi. Rüyasını anlattı. Dikkatte dinledi Ali Bey. Yüzünün hatları daha bir belirginleşti; gözleri irileşti. Farkında olmadan yüzünü astı.

“Moskof, Çar Nikolay, Kazaklar!”

Doğu ufuklarına baktı. Sarığıyla oynadı. Sanki bir şeyler hatırlamıştı. Sorularla kaynaşmaya başladı içi. Yoksa gene eski acı dolu günlere mi döneceklerdi? 93 Harbi'nin acılarını yeniden mi yaşayacaklardı? Tekrar ihanet mi edeceklerdi Ermeniler? Neyin işaretiydi bu rüya?

“İnşallah, rüyan hayra alâmettir oğlum,” dedi Bekir'e, gözlerinin derinliklerine inip, onlardan yayılan korku sinyalleri-

ni dağıtarak. Kısa bir süre daha doğu ufuklarına baktıktan sonra devam etti:

“İbrahim Hakkı Hazretleri ne güzel demiş: ‘Mevla görelim neyler, neylerse güzel eyler.’ Sabredelim, bakalım neler göreceğiz!”

Sarıkamış taraflarını gösterdi. Sesi kalınlaşmış; yüzü sertleşmişti:

“İşte, orada Moskof! Burnumuzun dibinde! Gelmesi zor değil. Bir de içimizdeki Moskof var! Ermeniler! İlk fırsatta sırtımızdan bıçaklarlar bizi. Onlara sakın güvenme oğlum! 93 Harbi’nde itimadımıza lâyük olmadıkları anlaşıldı. Bu nedenle onlara hiçbir zaman sır verme! Cephede Ruslara parolayı bildirip nice Müslüman askerinin telef olmasına sebebiyet verdiler.

Ellerini açtı, sesi inceldi, yüzü yumuşadı:

“Sen Müslümanları birlikten ayırma Allah’ım!”

“Âmin,” dedi Bekir. Acıyla babasının yüzüne baktı.

“Allah Teâlâ İnşirah suresinde, ‘Elbette zorlukla beraber bir kolaylık vardır,’ diye buyuruyor. Eğer bu rüya bir zorluğa işaretse, mutlaka bir kolaylığı olacaktır Bekir.”

“İnşallah Baba! İnşallah!”

“Şimdi git, Ömer Amca’nı bul! Bana bir emanet gönderecekti; al, getir! Seyfogilin Halit’ten bir inek satın alacağım.”

Bekir başını sallayarak ayrıldı oradan ve sessizce yürüyüp gitti. Can sıkıntısından kurtulmuştu. Başının ağrısı hafiflemiş ve sanki koca bir yük kalkmıştı üzerinden. Bir yandan ayağının ucuyla karları savurarak yürüyor, diğer yandan zih-

nini dolduran ayet mealini tekrarlıyordu: “Elbette zorlukla beraber bir kolaylık vardır...”

Ömer amcasını buldu ve Ali Bey’in sözlerini ilettiler.

“Emaneti babana ben veririm,” dedi amcası.

Koşarak eve gitti Bekir. Gülsüm Ana kapıda karşıladı onu.

“Anacağım, açım!”

“Ayran aşısı var kuzum. Koyayım da ye!”

“Çabuk anacağım, çok acıktım!”

“Taş olayım, seni şimdi doyururum yavrum!”

Sımsıcak çorba kondu önüne. Nasıl da buğuluydu! Nasıl da güzel kokuyordu. Kaşığı aceleyle daldırdı çorbaya ve tatlı tatlı yemeye başladı.

Alaca kedi sedirdeki mindere boylu boyunca uzanmış uyuyordu.

Gülsüm Ana çorap örmeye başlamıştı. Ali Bey’i düşünüyordu bir yandan da. “Nerede kaldı da gelip yemeğini yemedi?” diye sordu Bekir’e. Bekir aralarında geçen konuşmayı anlattı.

Ali Bey hâlâ Paço Tepesi’ndeydi. 1918 yılı Mart ayının ikinci pazarını çok dalgın geçiriyordu. Heybetli bir şekilde uzaklara bakıyordu. Yavaşça kıpırdıyordu dudakları. Sıyrılan çoraplarını çekmek için eğildi. Yüzünün mavi damarları daha da mavileşti. Göz kapakları gerildi; yanaklarının çukurları doldu. Beyaz yündendi çorapları. Her ikisinin de boğaz kısmına kırmızı birer gül işlenmişti. Gülsüm Ana’nın özel örgü işaretiydi bu güller. Çorapları çeker çekmez doğruldu. Yüzündeki mavi damarlar incelmiş, yanakları eski çukurlaşmış

halini aldı. Yumuşayınca gözkapakları, endişe ve yorgunluk hissettiren bakışları Sarıkamış dolaylarına dalıp gitti.

Hava açılmış, güneşin de tesiriyle ısınmıştı şimdi. Gök mavi, yer beyaz. Nasıl da yakışıyordu birbirlerine. Rüzgâr, Paço Tepesi'nin en sivri yerinde, kim bilir notaya dökemediği hangi şarkısını mırıldanıyordu. Bakışları aşağılara kayıyordu Ali Bey'in. Bu bembeyaz vadi, irili ufaklı tepeler, Aras Nehri'nin buzdan bir gümüş kemeri andıran cazip görünüşü, bu kıvrım kıvrım uzayan vefalı yollar, kim bilir kaç Rus'un iştahını çekmişti.

Vakit ikindiye yaklaşıyordu. Az sonra zil sesleri, böğürmeler, melemeler, boynuz kütürtüleri, haykırışlar birbirine karışacak. Hayvanların su içme zamanı çünkü. Bekir çok sevdiği atı Yıldırım'ı ahırdan çıkaracak; güneşte gri rengiyle pırl pırl parlayacak Yıldırım. Başını göklere dikerek mutlu mutlu kişneyecek. Bekir sırtına biner binmez, uzaklarda şöyle bir gezinmek için uçup gidecek. Köyün sevilen dedesi Kadıgilin Şaban, elinde bakır bir ibrik, başında beyaz bir sarık, siyah kalın paltosunun içinde sallana sallana Paço Tepesi'nin arkasına doğru yürüyecek. Çoban köpeklerinin sesleri geliyor. Demek ki, Avcı Mehmet avdan dönüyor şimdi. Köpekler, avlanırken yardım ediyorlar ona. Biraz sonra elinde bir tavşanla, bir tilki ya da bir vaşak derisiyle ve gözleri ışıltılı parlayarak veya elleri bomboş, başı önüne eğik, gözleri sönük, yürüyüşü bitkin; avdan avsız dönmenin üzüntüsüyle evine girecek. Belki de birkaç gün ava gitmeyecek.

Köyün orta yaşlı, cesur imamı Molla Şükrü, mescit olarak kullanılan köy odasının bacasına çıkıp o yanık, o tatlı ve içe işleyen sesiyle ruhları zamanın ve mekânın ötesine kanatlandıracak: Allahu Ekber, Allahu Ekber! Akşam olacak; ufuk-

ların ardında kaybolunca güneş, gecenin karanlık kolları saracak her yanı. Ortalık sessizleşecek.

Sonra yeni bir gün... Ali Bey öğleden sonra yine Paço Tepesi'ne çıkıp aşağıları seyredecek. Ardından tıpkı şimdi yaptığı gibi Ayet-el Kürsi'yi okuyarak evinin yolunu tutacak. Kapıdan adımını atar atmaz, Gülsüm Ana'yı kendisini bekler bulunca, mutlu bir tebessüm kaplayacak yüzünü. Gülsüm Ana orta boylu, hafif şişman, zeytin gözleri, dupduru bakışları sımsıcak, boynundan topuklarına değin inen kadife bir entari giyinmiş, yüzünün kırışıklıkları bile gülümseyen, gözlerinden yansıyan ışıklar bir genç kızın ki kadar capcanlı, yüreğinden merhamet fışkıran bir insan. Kalbi coşkuyla atacak Ali Bey'in. Kendisine böyle temiz bir kadın nasip ettiği için Allah'a şükredecek...

Sonra yeni bir gün daha...

Kurşun yağmuru!.. Ölümü burnunun ucunda hisseden insanlar...

Kan!.. Yapışkan, kırmızı, buğu buğu kan! Parçalanmış cesetlerden sızan, yayılan, gölleşen.

Parmaklar biteviye tetiğe basarken, tekbir sesleriyle açılıp kapanıyor dudaklar. Dua, haykırış, nara! Gözlerde kahramanca direnişler, gözlerde endişe, korku, heyecan!

Bir Mehmet iki kaşının arasından vuruluyor ve mevziye yığılıp kalıyor. Tamamlayamadığı bir kelime-i şehadet kucaklıyor onu.

Bir Mehmet kolundan yaralanıyor. Kan damla damla sızarken parmaklarının ucundan, sağlam koluyla kullanıyor tüfeğini. “Kurşun delip geçti, ama hiç acı hissetmiyorum” diye düşünüyor. Düşman canavar gibi saldırırken, mevziisini terk etmemek için varını yoğunu koyuyor ortaya.

Bir Mehmet’in yüzü kana bulanmış; yüz hatlarını değiştirmiş şarapnel parçaları!..

Cesetler birbiri üstüne yığılırken, kurşunlar başının üzerinden vızır vızır geçiyor bir başka Mehmet’in... O hep “Bismillah” diyerek ateşliyor tüfeğini.

Bir Türk taburuyla, bir Rus alayının Hendek Vadisi’ndeki savaşı bütün kesafetiyle devam ederken, Türk taburunun

sevk ve idare etmeye çalışan ve bunun için büyük gayret sarf eden Yüzbaşı sağa sola emir vermeye çalışıyordu. Onca gürültüye rağmen, inlemeleri, zoraki çıkarılan “imdat” seslerini, küfürleri, acı feryatları, bağırtiları bütün ürperticiliği ile duyan Yüzbaşı Halil’in yüreği “küt küt!” atıyordu. Dudakları Fetih suresinin ayetleriyle kıpırdıyordu habire.

Hendek Vadisi’nin doğu tarafında Ruslar, batı tarafında Türkler...

Top sesleri çevredeki dağları inim inim inletiyordu. Güllelerin düştüğü yerden dumanlar yükseliyordu. İnsan parçalarıyla birlikte taş ve toprak sırıyordu gökyüzüne. Kışın soğuşuna rağmen mevziler alev alev. Onca ses ve gürültü arasında Yüzbaşı Halil’in haykırışları kulaklarında çınlıyordu askerlerin:

“Haydin aslanlarım! Moskof’a bildirin haddini! Durmayın! Nişan alın! Ateş edin!”

Atılan iki gülleye karşılık, sekiz gülle! Sayıca çok olan Ruslar tarafından yükselen uğultu Yüzbaşı Halil’in kulağına kadar uzanıyordu. “Domuz gibi böğürüyorlar!” diye geçiriyordu içinden.

Çarpışma bütün hızıyla sürerken, şehit olanların, yaralıların sayısı da gittikçe artıyordu. Bu arada iki topunu susturdular Rusların. Bu durum onları tedirgin etmiş olmalı ki, bir kaynaşma görüldü mevzilerinde. Sonra bir topları daha sustu.

“Tam isabet! diye bağırdı güneyde kalan topun başındaki askerlerden biri. Gülleyi gene tam hedefe bıraktık!.. Şükürler olsun!”

Yüzbaşı Halil ve yardımcısı Mülâzım-ı Evvel İsmail Burhaneddin'in yüzlerinde sevinç dalgaları...

“İsmail, kazanacağız inşallah!”

“Zafer bizimdir komutanım!”

Çarpışmalar akşama değin sürdü. Akşamleyin kıran kırana bir süngü harbi gerçekleşti ve bir neticeye varılamayınca, iki taraf da yaralılarını alarak geri çekildi.

Saatler boyunca süren ve henüz bitmeyen muharebenin kesilen yerinde bile Hendek vadisi kana boyanmıştı... Vadiyi kaplayan bembeyaz örtü kanlı bir gömleği andırıyordu. İki yanı cesetlerle doluydu vadinin. Kurşunlanmış, süngülenmiş, kolu, ayağı, boynu kopmuş cesetlerle...

Rusların zayıyatı daha fazlaydı ve bu durum Yüzbaşı ve askerleri için savaşı kazanma hususunda bir umut oldu.

Rüzgâr bir ağıttır yakıyordu. Gökyüzü boz bulanıktı. Vadinin yüz yüz elli metre kadar güneyinde kalan Hendek köyü sisler içinde ve görünmez olmuştu. Pinaduz köyünün yaklaşık on kilometre doğusuna kurulu bu köy, Kasım ayının bu son günlerinde vadide meydana gelen çarpışmaları korku ve heyecanla izlemişti. Köylüler, Van'daki On birinci Kolordu'dan gelen Türk taburuna yiyecek ve yakacak sağlamak için ellerinden gelini yapıyorlardı.

Tabur müezzini Onbaşı Hafız Cahit'in, bir taşın üzerine çıkıp ezan okumasıyla, taburdaki bütün sesler kesildi. Yaralılar bile dinçleşmiş, ezanı dinliyorlardı şimdi.

Yüzbaşı Halil bakır bir ibrikteki suyu kullanarak aceleyle abdest aldı ve akşam namazını kılmak için komutanlık çadırına girdi. Seccadesini serip namaza durdu.

Küçücük bir soba kuruluydu çadırın bir köşesine. Bir asker sobayı yakmak için uğraşıyordu. Hareketlerinden bir hayli üşüdüğünü anlamak mümkündü.

Kısa bir süre sonra, bir sıra halinde dizilmiş elli kadar çadırdan yavaş yavaş dumanlar yükselmeye başladı.

Dudakları kıpırdayarak çadırdan çıkan Yüzbaşı Halil, Rus mevzilerine doğru baktı. Mülazım-ı Evvel İsmail Burhaneddin'in yanına geldiğini fark edince, parmağını Ruslara doğru uzattı.

"İsmail, sayıları bizden çok fazla ve iki topa karşı beş top! Şükürler olsun ki o kadar çok gülle yağdırmalarına rağmen Rabbimiz toplarımızı korudu. Yoksa durumumuz çok fena olacaktı. Beni asıl düşündüren, bizim yardım alma ihtimalimizin bulunmamasına karşılık, onların bu imkâna sahip olmaları!"

Üzüntülü bir şekilde başını salladı İsmail Burhaneddin:

"Askerler iyice yoruldu, komutanım! Yaralıların durumu çok ağır. İçlerinden ikisinininki sıyrık sadece. Diğerlerinininki hep derinden ve hastanede tedavi edilebilecek türden! Durumumuz iyi değil."

"Yarın köylülerden de yardım alarak, at temin ederek bir iki askerle birlikte onları Pasinler'e göndermeye çalışacağız. Seferberlik ilan edildiğine göre çevreden toplanan erkekler bir iki hafta içinde eğitilerek yardıma gönderilebilirler. O kadar dayanabilirsek tabii ki!"

"Allah yardımcımız olsun komutanım!"

"Âmin!"

Bu sefer ikisi birden Rus mevzilerine doğru baktılar. İsmail Burhaneddin, “Keşke bu mevziler birdenbire altüst olsa!” diye geçirdi içinden. Dalgın bir şekilde seslenen Yüzbaşılı Halil’i duymayınca, sesini yükseltti Yüzbaşılı:

“İsmail Burhaneddin!”

“Buyurun komutanım!”

“Çok dikkatli olmalıyız! Havanın durumu iyi değil. Kar fena halde yağacağa benziyor. Kırk elli metre öteye, aralıklarla dört beş tane takviye nöbetçisi koyalım. Çünkü Rusların ne yapacakları belli olmaz.”

“Haklısınız komutanım!”

“Gündüz çarpışmaktansa, karanlıkta çarpışmak Ruslar için daha avantajlıdır. Karanlıktan faydalanırlar. Çünkü kahpelik daha çok işlerine gelir. Bu yüzden gece baskınları düzenlemek onların en çok rağbet ettikleri harp usulüdür. Karanlığa güvenirler. Gündüz süngü süngüye çarpışsalar bile, bu onlar için mecbur kaldıkları bir çarpışma şeklidir. 1877 Erzurum Savaşı’nda, Ermeni çetelerinin desteğiyle, tabyalardaki askerlerin yanına gizlice sokulup Türk askerlerinin kullandığı parolaları öğrenerek 8 Kasım’ı 9 Kasım’a bağlayan gece, Aziziye Tabyası’na girerek nöbetçileri öldürdüler. Bu baskına, tabyayı koruyan Türk askerleri uykuda ve hazırlıksız yakalandı ve büyük çoğunluğu kılıçtan geçirildi. Tabya komutanı Miralay Bahri Bey yaralanmasına rağmen çatışmaya elde kalan askerlerle devam etti ancak arkadan gelen Rus askerleri hiçbir zorlukla karşılaşmadan tabyayı ele geçirdi. Bu yüzden dikkatli olmalı, dediğim gibi takviye nöbetçileri mutlaka dikmeliyiz. Sonra geç kalabiliriz!”

İsmail Burhaneddin heyecanlandı:

“Haklının komutanım! Ben hemen nöbetçileri ayarlarım,” diyerek Yüzbaşı'nın yanından ayrıldı. Yüzbaşı Halil gece ve ertesi gün olabilecekleri düşünürken, İsmail Burhaneddin kısa bir süre sonra tekrar geri döndü.

Etraf karanlıkta zor seçilebilir silüetlerle doluydu. Her askerin yüzünde bir kaosun ve karmaşanın en derin fotoğrafını görmek mümkündü. Sanki zifiri bir dehlizin içinde kaybolmuş da ışığı göremeyen körlere dönüşmüştü herkes. Onlara yol gösteren ve ruhlarını diri tutan imanları olmasa ayakta durmaları mümkün görünmüyordu. Pençesine düşükleri bu zor ve ürkütücü durumun dahi yıkamadığı inanç dolu kalpleriyle, kendilerini infilakıyla yok etmeye çalışan savaş adlı korkunç zorluğun üstesinden gelmeye çalışıyorlardı. Şehit olma fikrinin içlerine doldurduğu ferahlık olması yıkılıp gidebilirlerdi. Ancak şehadet bilinci onları hiçbir zorluğun yıkamadığı abide şahsiyetlere dönüştürmüştü.

Birbirine karışıyordu yaralıların inlemeleri, duaları, bed-duaları. Koşuşturup duranlar, bir kenarda sessiz sessiz oturanlar uykuyu ve açlığı başka bir dünyaya mahkûm etmiş canlılar misali direniyorlardı. Koyu karanlığın ıssız derinliği içinde baktıkları hiçbir ürkütücü görüntü savaşta yenilip vatanı kaybetme ihtimalinin açısını onlara unutturamıyordu.

Hendek köyünden getirilen soba ve yakacaklar da olmasa, donmamak işten bile değildi. Çadırlardan yer yer Kur'an sesleri yükseliyordu. Derin düşünceler içindeki Yüzbaşı Halil tutarlı bir yol bulup çölden kurtulmak isteyen yorgun bir gezgin gibi bir o yana bir bu yana bakınıp duruyordu. Elâ gözleri her şeyi yok edercesine üzerlerine çöken karanlığın sinesine dalıp gidiyordu. Kır saçları rüzgârla hafif hafif dalgalanırken, ruhunu yıpratana bir endişeyle uzuyordu bakışları: “Rusları

nasıl durduracağız? Durduramazsak, ne olacak? Daha fazla kuvvete ihtiyacımız var. Topa, tüfeğe, cephaneye!.. Daha şimdiden, askerlerden çoğu hastalandı. Yarından sonra ne yapacağız?..”

“İsmail, çadırları dolaş! Yaralıların ve hastaların durumuna bak! Neferlerden ikisini Hendek köyüne gönder! Yakacak ve ekmek getirsinler. Nöbetçileri artır ve askere uyumalarını söyle! İmsaktan önce kalkar, yatsı namazını cemaatle kılarız. Sonra savaşa hazırlanırız.”

“Baş üstüne komutanım, hemen hepsini yaparım.”

“Takviye nöbetçilerini ayarladın mı?”

“Ayarladım komutanım!”

“İyi, gidebilirsin.”

Mülazım-ı Evvel İsmail Burhaneddin selam vererek ayrıldı oradan. Karanlıkta dalga dalga yayılıyordu yaralı bir askerinin acı haykırışları. Gökyüzü daha da kararmıştı şimdi. Ufukları siyah görüyordu Halil Bey. Hüzünle dolan yüreği fısıltıyla atıyordu. Kar taneleri! Boşlukta tek tük uçuyorlardı. Cansız ışıklar göze çarpıyordu Hendek köyünde.

“Sonumuz ne olacak? Savaş, savaş, savaş! Nereye kadar? Rusları durduramazsak, çok korkunç bir akıbetle karşılaşabiliriz? Soğuk bir yandan cephaneye azlığı öte yandan. Onlara karşı tek üstün tarafımız var: İman! Sen bizi muzaffer eyle Allah'ım!”

Dalgalar halinde beynine üşüşen düşüncelerle, dalgın bir halde çadırdan içeri girdi, otuz dokuz yaşında, uzun boylu, elâ gözlü, pala bıyıklı, değirmi siyah sakallı Yüzbaşı Halil.

Kar taneleri uçuşuyordu. Kısa süre içinde daha da şiddetlendi uçuşma. Her yer kapkaranlıktı. Arada bir yükselen çılgınlıkların dışında çadırlardan artık ses gelmiyordu. Nöbetçilerin fısıltıları, diş diş vuruşları zoraki duyuluyordu artık. Hendek köyünün ışıkları görünmez olmuştu. Çadırların her birinden kara kara dumanlar çıkıyor ve karanlığa saplanıp kalıyordu öylece.

Uzaklardan gelen kurt sesleriyle irkilen nöbetçilerin içleri bir tuhaftı şimdi. Rus askerleri geliyordu gözlerinin önüne, daha bir vahşi, daha bir ürkütücü görünümle. Silahlarını sınıksız yakalamış, elli metre kadar ötede aralıklarla dizilmiş, ancak birer hayalet gibi fark edilen takviye nöbetçilerine bazen şöyle bir göz gezdirip, soğuktan etkilenmemek için yerlerinde kıpırdanıp duruyorlardı. Yarım saat sonra onların yerlerini başkaları alacaktı.

Kar kalınlığı yavaş yavaş yükselirken, dakikalar, saatler ilerliyordu. Kurt sesleri gelmeye devam ediyordu. Takviye nöbetçileri zifiri karanlıkta artık görünmez olmuşlardı.